

หน่วยที่ 3

การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study)

สาระสำคัญ

ความเป็นมาของการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson study) การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson study) เป็นแนวคิดหนึ่งในการพัฒนาวิชาชีพครู (Professional development) ที่ว่าด้วยการเรียนรู้ในชั้นเรียนแบบร่วมมือรวมพลังอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในระยะยาวในบริบทการทำงานจริงของครูเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยดำเนินงานตามขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ซึ่งเป็นกระบวนการทางงานพัฒนาวิชาชีพพร้อมกันของกลุ่มครู ที่ให้ความสำคัญกับการสังเกตพฤติกรรมที่แสดงถึงการคิดและการเรียนรู้ของนักเรียนโดยตรงในชั้นเรียนและการอภิปรายสะท้อนความคิดร่วมกัน เพื่อพัฒนาบทเรียนอย่างต่อเนื่อง จนได้บทเรียนที่มีคุณภาพสามารถนำไปใช้พัฒนานักเรียนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ศุภวรรณ สัจจพิบูล. 2660: 210-211; อ้างอิงจาก Fernandez; & Yoshida. 2004: 15; ชาริณี ตรีวรวิญญู. 2557:1)

นวัตกรรมการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson study) เป็นนวัตกรรมที่เป็นอีกหนึ่งวิธีที่จะช่วยในการพัฒนาวิชาชีพครู เพราะเป็นแนวทางที่จะช่วยให้ครูได้ปรับปรุงการสอนด้วยตัวของครูเอง (teacher-led instruction improvement) และเป็นการผลักดันให้ครูเกิดความรู้สึกที่จะพัฒนาวิชาชีพครูภายใต้กระบวนการปรับปรุงการสอนด้วยตัวของครูเองอยู่ตลอดเวลาโดยไม่ต้องรอให้มีผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาดูแล เพราะจุดประสงค์หลักหรือจุดเน้นที่จะทำให้เกิดผลคือนักเรียน ดังนั้นการนำแนวทางนี้มาใช้ในการสอนของครูไม่ว่าจะเป็นด้านเนื้อหา วิธีการสอน สื่อการสอน ที่นำมาใช้จะเกิดผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนมาก

นวัตกรรมการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน แพร่หลายจากประเทศญี่ปุ่นไปสู่โรงเรียนในสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแรก เมื่อปี ค.ศ. 1999 และขยายออกไปอย่างรวดเร็วใน ปี ค.ศ. 2007 มีประเทศต่าง ๆ ในกลุ่มเอเปก (Asia Pacific Economic Cooperation) ได้นำแนวคิดการพัฒนาวิชาชีพครูด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันไปใช้ในประเทศของตัวเองถึง 13 ประเทศ คือ ออสเตรเลีย ซิลี จีน ฮองกง อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น เกาหลี มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย สหรัฐอเมริกา และเวียดนาม ส่วนในประเทศไทยได้มีการนำแนวทางการพัฒนาบทเรียนร่วมกันมาใช้เพื่อพัฒนาวิชาชีพครูมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2545 โดยการริเริ่มของ รองศาสตราจารย์ ดร. ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ แห่งมหาวิทยาลัยขอนแก่น ด้วยการนำร่องในโครงการฝึกสอนของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นจนถึง ปี พ.ศ. 2552 มีโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ จำนวน 24 แห่ง ที่ใช้นวัตกรรมการพัฒนาบทเรียนร่วมกันในการพัฒนาวิชาชีพครู (นฤมล อินทร์ประสิทธิ์. 2552: 12)

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาบทเรียนร่วมกันและสามารถวางแผน ออกแบบกำหนดกิจกรรมการแก้ปัญหาหรือพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนได้

เวลา

ใช้เวลา 60 นาที

บทบาทของผู้เข้ารับการอบรม

1. ศึกษาเอกสารความรู้
2. ฟังบรรยายพิเศษจากวิทยากร
3. ฝึกปฏิบัติกิจกรรมตามใบงาน

กิจกรรม

กิจกรรม	เนื้อหา	รูปแบบ	เวลา	สื่อประกอบ
การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน	กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ	1. บรรยาย 2. ศึกษาเอกสาร	30 นาที	1. เอกสารประกอบการบรรยาย (Power Point) 2. ใบความรู้
วางแผน ออกแบบการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน		1. ฝึกปฏิบัติ	30 นาที	1. ใบงาน

วิธีการประเมินผล หน่วยที่ 3

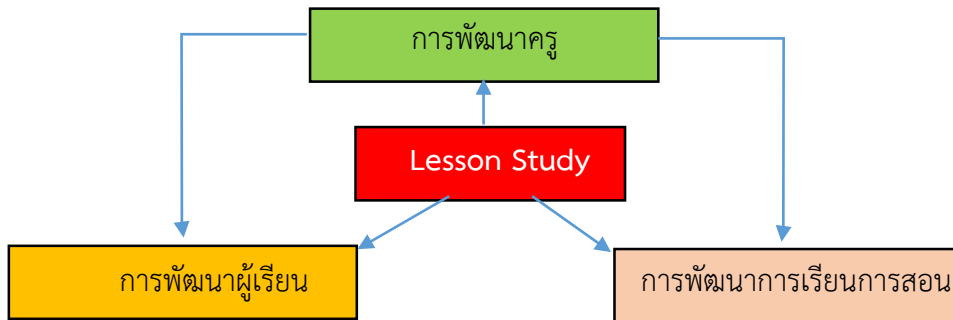
เกณฑ์ผ่านการประเมิน คุณภาพของผลงานผู้เข้ารับการอบรมต้องได้ระดับดีขึ้นไปทุกรายการ

รายการประเมิน	ปรับปรุง	พอใช้	ดี	ดีมาก
ความถูกต้องของผลงาน	วิเคราะห์ได้ถูกต้องไม่เกิน 4 ข้อ	วิเคราะห์ได้ถูกต้องไม่เกิน 5-6 ข้อ	วิเคราะห์ได้ถูกต้องไม่เกิน 7-8 ข้อ	วิเคราะห์ได้ถูกต้องไม่เกิน 9-10 ข้อ
ความสมเหตุสมผล	อธิบายได้สอดคล้องกับพฤติกรรมที่กำหนดไม่เกิน 4 ข้อ	อธิบายได้สอดคล้องกับพฤติกรรมที่กำหนด 5-6 ข้อ	อธิบายได้สอดคล้องกับพฤติกรรมที่กำหนด 7-8 ข้อ	อธิบายได้สอดคล้องกับพฤติกรรมที่กำหนด 9-10 ข้อ

ใบความรู้หน่วยที่ 3

การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study)

การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) เป็นแนวคิดและกระบวนการพัฒนาครูวิชาชีพ (Professional Development) ที่มุ่งเน้นการทำงานศึกษาวิจัยร่วมกันของกลุ่มครูและผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียนในบริบทการทำงานจริงในชั้นเรียนและสถานศึกษาของตนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในระยะยาว ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาตนเอง เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนไปพร้อมกัน

1. ความหมายและลักษณะสำคัญของการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson study)

แนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกันนี้เริ่มต้นขึ้นที่ประเทศญี่ปุ่น โดยพบร่องรอยหลักฐานตั้งแต่ก่อนปี ๑๙๐๐ (Nakatome, 1984 อ้างถึงใน Fernandez และ Yoshida, 2004: 15) Fernandez และ Yoshida (๒๐๐๔) ได้ให้ความหมายของคำว่า “Lesson Study” ไว้ว่า คำนี้เป็นการแปลความหมายโดยตรงจากคำในภาษาญี่ปุ่นที่ว่า “jugyo kenkyu” ซึ่งประกอบไปด้วยคำ ๒ คำ คือ “jugyo” ที่หมายถึง บทเรียน (Lesson) และ “kenkyu” ที่หมายถึง การศึกษา (Study) หรือการวิจัย (Research) ซึ่งตามความหมายนี้ Lesson Study หมายถึง การศึกษาวิจัยหรือการทดสอบและตรวจสอบการปฏิบัติงานการสอนของครู ซึ่งเป็นการที่กลุ่มครูพบปะกันในระยะยาวอาจหลายเดือนต่อปี เพื่อทำงานออกแบบ ดำเนินการทดสอบ ศึกษาค้นคว้า และพัฒนาบทเรียนอย่างลุ่มลึกและต่อเนื่อง จนได้บทเรียนที่มีคุณภาพ สามารถนำไปใช้พัฒนาผู้เรียนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับประเทศไทยมีข้อมูลว่ามีกรนำแนวคิดนี้มาใช้ในการพัฒนาครูตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2545 โดยมีคำเรียกแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกันหรือที่นิยมเรียกทับศัพท์ว่า Lesson Study นี้หลายคำด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาชั้นเรียน การศึกษาและพัฒนาบทเรียน การวิจัยบทเรียน การวิจัยแผนการสอน หรือการศึกษาและพัฒนาแผนการสอน ทั้งนี้ในพจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2555 ได้กำหนดให้ใช้คำว่า “การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน” แทนคำว่า “การศึกษาผ่านบทเรียน” ที่ใช้เคยในพจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2551

ปัจจุบัน นานาประเทศรวมถึงประเทศไทยได้นำแนวคิดนี้มาใช้ในหลายบริบท ทั้งในมิติของการพัฒนาผู้เรียน มิติของการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน รวมไปถึงมิติของการพัฒนาวิชาชีพครู ทั้งในส่วนของ การฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาครู และการพัฒนาครูประจำการ

คำว่า “บทเรียน (lesson)” ตามแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกันมีความหมายครอบคลุม ใน 3 ประการ ดังนี้

1. บทเรียน หมายถึง แผนการจัดการเรียนการสอน
2. บทเรียน หมายถึง การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนของครู ตามแผนที่ได้วางไว้ ซึ่งรวมถึงการใช้สื่อการเรียนการสอน และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ
3. บทเรียน หมายถึง การเรียนรู้ของผู้เรียน อาจเป็นโมโนทัศน์ ข้อความรู้ เจตคติ และทักษะ กระบวนการต่างๆ

ส่วนคำว่า “บทเรียนวิจัย” (lesson study lesson/ study lesson/ research lesson) หมายถึง บทเรียนที่ผ่านการศึกษาวิจัยตามแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เป็นบทเรียนที่กลุ่มครูเลือกมาศึกษาวิจัย โดยดำเนินการศึกษาวิจัยตามขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน จนได้เป็นบทเรียนที่มีคุณภาพสามารถนำไปใช้ได้จริงกับผู้เรียนของตน

2. ลักษณะและหลักการสำคัญของการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน

การดำเนินงานการพัฒนาบทเรียนร่วมกันมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้ (ชาโรณี ตรีวรัญญู. 2557:3-4)

1. การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เป็นกระบวนการพัฒนาวิชาชีพ (professional development) ในระยะยาวที่มีลักษณะการดำเนินงานเป็นวงจรที่มีระบบ ต่อเนื่อง และมีการดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไป
2. การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เป็นกระบวนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (professional learning) ในบริบทการทำงานจริงในชั้นเรียนและในสถานศึกษาของครู (classroom –or school based development)
3. การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน มุ่งให้ครูเป็นผู้ขับเคลื่อน (teacher-led) และปรับกระบวนการทำงานด้วยตนเอง เนื่องจากครูเป็นผู้ที่รู้และเข้าใจการทำงานของตนเองดีที่สุด
4. การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เป็นกระบวนการทำงานแบบร่วมมือรวมพลัง เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน โดยมุ่งเป้าหมายที่การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ
5. การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เป็นกระบวนการโดยทั่วไป ที่สามารถนำไปใช้ได้หลายวัตถุประสงค์ สามารถปรับขั้นตอนของการดำเนินงานให้เหมาะสมกับการดำเนินงานในแต่ละบริบทได้ โดยยังคงไว้ซึ่งหลักการสำคัญของกระบวนการ

การพัฒนาบทเรียนร่วมกันมีหลักการสำคัญของการดำเนินงาน ได้แก่

1. การทำงานแบบร่วมมือรวมพลัง คือ การทำงานอย่างร่วมมือรวมพลังของครูและผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาบทเรียน ซึ่งหมายถึงการทำงานร่วมกันด้วยความสมัครใจ มีบทบาทในการทำงานและการตัดสินใจที่

เท่าเทียมกัน มีเป้าหมายที่ชัดเจนร่วมกัน มีความรับผิดชอบและมีความเป็นเจ้าของร่วมกันในผลงานที่เกิดขึ้น โดยเกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและเกิดสิ่งที่มีคุณค่าขึ้น

2. การกำหนดประเด็นการพัฒนาบทเรียนร่วมกันที่มาจากสภาพปัญหาด้านการคิด หรือการเรียนรู้ของผู้เรียนในการเรียนการสอนจริงในชั้นเรียน คือ การที่ครูร่วมกันกำหนดเป้าหมายหรือประเด็นในการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน โดยพิจารณาจากข้อมูลสภาพปัญหาการเรียนรู้หรือการคิด ของผู้เรียนที่เกิดขึ้นจริงในชั้นเรียนและในสถานศึกษาของตน และมุ่งเป้าหมายของการพัฒนาบทเรียน ร่วมกันที่การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

3. การสังเกตพฤติกรรมที่แสดงถึงการเรียนรู้และการคิดของผู้เรียนโดยตรงในชั้นเรียน คือ การที่ครูและผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาบทเรียนร่วมกันดำเนินการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนที่เกิดขึ้น ในขณะที่มีการเรียนการสอนจริงในชั้นเรียน โดยมุ่งเน้นการสังเกตพฤติกรรมที่แสดงถึงการคิดและการเรียนรู้ของผู้เรียน

4. การให้ผลสะท้อนและการอภิปรายผลการปฏิบัติงาน คือ การที่ครูและผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาบทเรียนดำเนินการอภิปรายร่วมกันในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาบทเรียน เช่น การอภิปรายเพื่อกำหนดเป้าหมายการอภิปรายและสะท้อนความคิดเพื่อวางแผนการสอน ซึ่งขั้นตอน ที่สำคัญที่จำเป็นต้องมีการอภิปรายคือ ขั้นสืบสอบผลการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นการอภิปรายและสะท้อน ความคิดภายหลังการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ได้แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขบทเรียน

5. การดำเนินการในระยะยาวและขับเคลื่อนกระบวนการให้สอดคล้องกับบริบทการทำงานจริงโดยครู (teacher-driven) คือ การที่ครูดำเนินงานการพัฒนาบทเรียนร่วมกันที่มีลักษณะ เป็นวงจรในระยะยาว เมื่อดำเนินการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเสร็จสิ้นในวงจรหนึ่งแล้ว ก็ดำเนินการอีก วงจรหนึ่งต่อ อาจเป็นการดำเนินการศึกษาเพิ่มเติมในบทเรียนเดิมหรือดำเนินการศึกษาในบทเรียน ใหม่ที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับบทเรียนเดิม ทั้งนี้ ครูเป็นผู้มีหน้าที่หลัก ในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ให้บรรลุผลตามเป้าหมาย โดยครูต้องปรับขั้นตอนของการทำงานให้เหมาะสมกับบริบทการทำงานจริง ของตนเอง

6. การมีส่วนร่วมของผู้รู้ คือ การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมตามขั้นตอนของ กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของผู้รู้ ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน หรือเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในเนื้อหาสาระรายวิชาหรือศาสตร์การสอน ในการดำเนินงานตามขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน จำเป็นต้องคำนึงถึง หลักการสำคัญของกระบวนการ และต้องใช้หลักการสำคัญนั้นๆ อย่างครบถ้วนในการดำเนินงานการพัฒนาบทเรียนร่วมกันแต่ละครั้ง

3. รูปแบบและบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน

ในการดำเนินงานการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ครูหรือผู้ดำเนินการต้องพิจารณารูปแบบการดำเนินงาน และลักษณะการจัดกลุ่มการพัฒนาบทเรียนร่วมกันให้มีความเหมาะสมกับเป้าหมาย และบริบทของตน โดย

รูปแบบการดำเนินงาน ลักษณะของกลุ่มพัฒนาบทเรียนร่วมกันและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน และรูปแบบกลุ่มพัฒนาบทเรียนร่วมกัน มีรายละเอียด ดังนี้ (ชาโรณี ตรีวรวิญญู. 2557:5-6)

1. รูปแบบการดำเนินงานตามแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Model of Lesson Study) โดยทั่วไป ในการดำเนินงานการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน มี 3 รูปแบบ ดังนี้

1.1 การพัฒนาบทเรียนร่วมกันแบบสถานศึกษาเป็นฐาน (School-based Lesson Study) เป็นการดำเนินการพัฒนาวิชาชีพครูตามแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกันโดยครูที่อยู่ในสถานศึกษา เดียวกัน เป็นการรวมกลุ่มกันของครูเพื่อศึกษาและพัฒนาบทเรียนเพื่อให้ได้บทเรียนที่มีคุณภาพเป็นไป ตามเป้าหมายของสถานศึกษา อาจเป็นการดำเนินการโดยครูเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในสถานศึกษาหรือ เป็นการดำเนินการ ทั้งสถานศึกษา (whole-school) ก็ได้ ซึ่งรูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่มีการดำเนินงาน มากที่สุด

1.2 การพัฒนาบทเรียนร่วมกันแบบข้ามสถานศึกษา (Cross-school Lesson Study) เป็นการดำเนินงานการพัฒนาบทเรียนร่วมกันโดยการรวมกลุ่มกันของครูจากหลายสถานศึกษาที่อยู่ใน บริเวณใกล้เคียงกัน หรือในเขตพื้นที่เดียวกัน (district-wide lesson study) ซึ่งเป็นครูที่มีความสมัครใจและสนใจที่จะศึกษาในประเด็นเดียวกันหรือในบทเรียนเดียวกัน และสามารถทำงานร่วมกัน ตลอดทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน จนทำให้ได้บทเรียนที่ครูในกลุ่มสามารถใช้ ร่วมกันได้

1.3 การพัฒนาบทเรียนร่วมกันแบบข้ามเขตพื้นที่ (Cross-district Lesson Study) เป็นการดำเนินงานการพัฒนาบทเรียนร่วมกันโดยการรวมกลุ่มกันของครูจากต่างสถานศึกษา และต่างเขตพื้นที่ที่มีความสมัครใจและสนใจที่จะศึกษาในประเด็นหรือในบทเรียนเดียวกัน มักเป็นการดำเนินงาน ร่วมกันตามนโยบายของสถานศึกษาที่มีหน่วยงานต้นสังกัดเดียวกัน หรือได้รับการสนับสนุนจาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้จัดตั้งกลุ่มในลักษณะเช่นนี้

2. กลุ่มพัฒนาบทเรียนร่วมกันและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study Group) หมายความว่ากลุ่มครูที่ดำเนินการ ศึกษาวิจัยบทเรียนร่วมกันตามกระบวนการพัฒนาบทเรียน เป็นกลุ่มครูที่มีความสมัครใจในการทำงานการพัฒนาบทเรียนร่วมกันและสนใจที่จะดำเนินการศึกษาวิจัยในประเด็นเดียวกัน มีความสมัครใจและเจตนาสมัครใจในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และสามารถทำงานร่วมกันได้ตลอดในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน โดยทั่วไปมักมีสมาชิกกลุ่มละประมาณ ๓-๗ คน ใน บางบริบทกลุ่มพัฒนาบทเรียนร่วมกันอาจมีความหมายรวมถึง ผู้รู้ (Knowledgeable Others) ที่เข้ามาร่วมดำเนินงานกับกลุ่มครูในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการด้วย ในการพัฒนาบทเรียนร่วมกันนั้นมี บุคลากรสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ได้แก่

2.1 ครูในกลุ่มพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Participated Teachers) คือ ครูที่เข้าร่วมดำเนินการพัฒนาบทเรียนร่วมกันและทำงานร่วมกับกลุ่มตลอดในทุกขั้นตอนของ กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน

2.2 ผู้ดำเนินการ (Implementators) คือ ผู้ริเริ่มนำกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน มาแนะนำให้เป็นที่รู้จักของครู และ/หรือเป็นผู้อำนวยความสะดวกและประสานการดำเนินงานการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของครูแต่ละกลุ่ม ซึ่งต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาบทเรียนร่วมกันและสามารถประสานงานครูกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้ ซึ่งผู้ดำเนินการอาจเป็นผู้บริหาร ครูในกลุ่มพัฒนาบทเรียนร่วมกันเองหรือเป็นบุคคลภายนอกที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาครูและการพัฒนาการศึกษา เช่น นักวิชาการ ศึกษานิเทศก์

2.3 ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study Participants) คือ บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของการดำเนินงานตามขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ซึ่งผู้มีส่วนร่วมที่สำคัญ ได้แก่

ก. ผู้รู้ (Knowledgeable Others) หมายถึง บุคคลภายนอกกลุ่มพัฒนาบทเรียน ร่วมกัน หรือบุคคลภายนอกสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน หรือ เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในเนื้อหาสาระรายวิชาหรือศาสตร์การสอน อาจเป็นครูหรือผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถสูงและเป็นที่ยอมรับ นักวิชาการ อาจารย์มหาวิทยาลัย หรือศึกษานิเทศก์ ผู้รู้มีบทบาทเป็นที่ปรึกษาในการวางแผนการสอน หรือเป็นผู้ร่วมสังเกตและอภิปรายสะท้อนความคิดต่อ การเรียนการสอน เป็นผู้สรุปการอภิปรายหลังการสอน ช่วยตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนการสอน รวมถึงเป็นผู้นำแนวความคิด ทฤษฎี หรือองค์ความรู้ใหม่ มาสู่กลุ่มพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ซึ่งบทบาทที่สำคัญยิ่งของผู้รู้คือ การช่วยเหลือครูในการสร้างความชัดเจนหรือจัดระบบประสบการณ์ของครูให้เป็นองค์ความรู้ที่เป็นรูปธรรมและสามารถนำมาใช้ ปฏิบัติงานได้

ข. ผู้ร่วมเรียนรู้ หมายถึง ครู ผู้บริหาร หรือผู้ที่สนใจที่ไม่ได้เข้าร่วมในกลุ่มพัฒนาบทเรียนร่วมกัน แต่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานการพัฒนาบทเรียนร่วมกันในบางขั้นตอน อย่างจริงจังและร่วมมีบทบาทในการขับเคลื่อนการทำงานของกลุ่มพัฒนาบทเรียนร่วมกันในระยะนั้นๆ เช่น เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการสอนและเขียนแผนการสอน เข้ามามีส่วนร่วมในการสังเกตชั้นเรียนและอภิปรายสะท้อนความคิด แต่ไม่ได้อยู่ร่วมดำเนินการตลอดในทุกขั้นตอน เช่นเดียวกับครูที่อยู่ในกลุ่มพัฒนาบทเรียนร่วมกัน

4. กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน

เมื่อกล่าวถึงกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน นักวิชาการที่เกี่ยวข้องแต่ละคนจะเรียกชื่อแตกต่างกันไป บางคนเรียกว่า กระบวนการ (Process) บางคนก็เรียกว่าวงจร (Cycle) บางคนเรียกว่าขั้นตอน (Step) แต่ในการอบรมครั้งนี้จะเรียกว่า กระบวนการ

เลวิส (Lewis. 2002) ได้เสนอว่าการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน มีกระบวนการหรือขั้นตอน (Lesson Study's Steps) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 จัดตั้งกลุ่มการศึกษาชั้นเรียน โดยมีกิจกรรมดังนี้ หาสมาชิกนัดหมาย วันเวลาที่แน่นอนจัดทำแผนการพบกันและตั้งกฎระเบียบในการทำงานกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 2 ทำการศึกษาชั้นเรียนมีกิจกรรม 3 กิจกรรม คือ ตกลงเรื่องแนวการทำวิจัย เลือกรื้อเนื้อหาวิชา และคัดเลือกหน่วยที่จะทำ

ขั้นตอนที่ 3 วางแผนการทำวิจัย โดยการศึกษาแผนการวิจัย พัฒนาแผนการสอน และขอคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 4 สอนและสังเกตการสอน โดยการเก็บข้อมูลตามที่ตั้งเอาไว้

ขั้นตอนที่ 5 อภิปรายและวิเคราะห์ผลการวิจัยชั้นเรียน

ขั้นตอนที่ 6 สะท้อนผลและวางแผนขั้นตอนต่อไป

นฤมล อินทร์ประสิทธิ์ (2552:17) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันมี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ครูในกลุ่มการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ร่วมกันทำแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อใช้ในภาคเรียนหนึ่งภาคเรียนให้แล้วเสร็จในช่วงโรงเรียนปิด อาจใช้เวลา 2-3 วัน โดยควรอยู่ภายใต้การแนะนำของผู้เชี่ยวชาญภายนอก (นักวิจัยจากมหาวิทยาลัย หรือศึกษานิเทศก์) ส่วนกิจกรรมการตั้งเป้าหมายซึ่งอยู่ในขั้นตอนที่ 1 ของกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันที่ครูผู้ป็นใช้สามารถปรับเปลี่ยนโดยการให้ครูยึดจุดมุ่งหมายใหญ่ของโรงเรียนเป็นหลัก เนื่องจากอาจเป็นกิจกรรมที่สลับซับซ้อนเกินไป

ขั้นตอนที่ 2 ครูในกลุ่มที่ได้รับเลือกจากเพื่อนในกลุ่มให้เป็นผู้สอนนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ ในขณะที่ครูคนอื่นในกลุ่มอย่างน้อย 1 คน สังเกตชั้นเรียนและจดบันทึกปรากฏการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน

ขั้นตอนที่ 3 การสะท้อนผลชั้นเรียน โดยผู้บริหารและครูทุกคนในโรงเรียนร่วมกิจกรรมการสะท้อนผลชั้นเรียน ซึ่งจัดสัปดาห์ละหนึ่งครั้งหลังเลิกเรียนของวันใดวันหนึ่ง

ขั้นตอนที่ 4 สรุปผลการเรียนรู้ของครู โดยครูทำภาคเรียนละ 1 ครั้ง หลังสิ้นสุดภาคเรียนแต่ละภาค

ขั้นตอนที่ 5 ปรับแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นการปรับแผนการจัดการเรียนรู้และสอนใหม่อีกครั้งหนึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำเมื่อจบปีการศึกษา โดยให้ครูนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เคยใช้แล้วเมื่อปีการศึกษาที่แล้ว มาอภิปรายถึงข้อดีข้อเสียแล้วปรับเพื่อนำไปสอนใหม่ในปีการศึกษาต่อไป

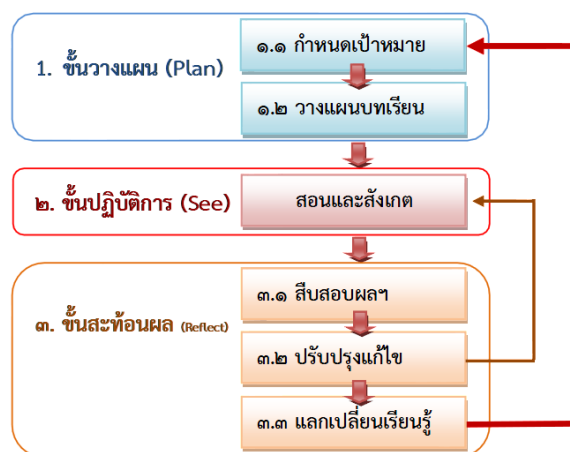
นอกจากนี้ ชารีณี ตรีวีระบุญ (2557: 7-10) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เป็นกระบวนการพัฒนาครูโดยให้ครูดำเนินงานพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาการคิดและการเรียนรู้ของผู้เรียน ผ่านการทำงานกลุ่มแบบร่วมมือรวมพลังในบริบทการทำงานจริงของตนเอง อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ผ่านขั้นตอนสำคัญที่มีลักษณะเป็นวงจรและมีหลักการสำคัญของกระบวนการอย่างครบถ้วน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนา สมรรถภาพการจัดการเรียนการสอนของครูควบคู่ไปกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

สอนและการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งนี้ เนื่องด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันมีลักษณะเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละบริบท จึงมีข้อเสนอขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันไว้ในหลายลักษณะ แนวทางและกระบวนการที่นำเสนอในที่นี้ปรับจากผลการวิจัย ส่วนหนึ่งในการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันให้มีความเหมาะสมและสอดคล้อง กับบริบทการทำงานของครูไทย สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการพัฒนาครู หรือสำหรับครูนำไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของตนเอง กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันมีการดำเนินงานแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 การเตรียมการดำเนินงาน ได้แก่ (1) การกำหนดรูปแบบการพัฒนาบทเรียน ร่วมกันให้เหมาะสมกับเป้าหมายและบริบทการดำเนินงาน (2) การเผยแพร่แนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง (3) การจัดกลุ่มพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (4) การแสวงหาและประสานงานผู้รู้ และ (5) การจัดตารางปฏิบัติงานและการจัดประชุม เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ

ส่วนที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินงาน กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเป็นกระบวนการทำงานพัฒนาวิชาชีพร่วมกันของกลุ่มครูที่ให้ความสำคัญกับการสังเกตพฤติกรรมที่แสดงถึงการคิดและการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยตรงในชั้นเรียน และการอภิปรายสะท้อนความคิดร่วมกัน กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันนี้ไม่มีขั้นตอนที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด สามารถยืดหยุ่นและ ปรับเปลี่ยนขั้นตอนการทำงานได้ตามความเหมาะสมกับบริบทการทำงานจริง โดยยังคงไว้ซึ่งหลักการ สำคัญทั้ง 6 หลักการดังที่ได้เสนอไว้ข้างต้น ในที่นี้ขอเสนอขั้นตอนสำคัญของกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน 3 ขั้นตอนหลักที่มีลักษณะการดำเนินงานเป็นวงจร Plan – See - Reflect (ซาริณี ตรีวิทย์บุญ. 2557: 7 ; อ้างอิงจากราชบัณฑิตยสถาน. 2555) ดังนี้

กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันตามกระบวนการ Plan See Reflect

รายละเอียดในแต่ละขั้นตอนมีดังนี้

ขั้นที่ 1 วางแผน (Plan - Preparations) การดำเนินในระยษนี้เป็นระยษก่อนนำบทเรียนที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในชั้นเรียนจริง ซึ่งมีการดำเนินการใน 2 ขั้นตอนย่อย ดังนี้

1.1 การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน โดยกลุ่มพัฒนาบทเรียน ร่วมกันระบุปัญหาจากสภาพปัญหาของผู้เรียนที่เกิดขึ้นจริงในชั้นเรียน กำหนดเป้าหมาย หัวเรื่อง หรือ ประเด็นในการพัฒนาบทเรียนร่วมกันให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา นโยบาย และหลักสูตร โดยมุ่งเน้น เป้าหมายในด้านผล การเรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่ากำหนดเป้าหมายตามความสนใจของครู รวมถึง ตรวจสอบความเข้าใจใน เป้าหมายของสมาชิกกลุ่มทุกคน แล้วกำหนดแผนปฏิบัติงานของกลุ่มเพื่อ แก้ปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไป ตามเป้าหมายนั้นๆ การดำเนินงานในขั้นตอนนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้กลุ่มเกิดความกระจ่างในสภาพปัญหาที่ เกิดขึ้นจริงของผู้เรียน มีทิศทาง และแนวปฏิบัติในการดำเนินการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม

1.2 การวางแผนบทเรียน โดยกลุ่มเลือกบทเรียนที่สอดคล้องกับเป้าหมายมาวางแผนการ สอนร่วมกัน เขียนแผนการจัดการเรียนการสอน และจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอน ซึ่ง กลุ่มมักเลือกบทเรียน ที่ท้าทายหรือจัดการเรียนการสอนได้ยาก

ขั้นที่ 2 ปฏิบัติการ (See – Teaching & Observation) การดำเนินในระยษนี้เป็น ระยษของนำ บทเรียนที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในชั้นเรียนจริง ซึ่งเป็นการสอนและสังเกตในชั้นเรียน โดยกลุ่มนำแผนการจัดการ เรียนการสอนที่สร้างขึ้นไปสอนในชั้นเรียนโดยครู 1 คนซึ่งเป็นสมาชิกในกลุ่ม ส่วนสมาชิกคนอื่นๆ เป็นผู้สังเกต บันทึก และเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนและการเรียนการสอนด้วยวิธีการต่างๆ ตามแผนที่ได้วางไว้โดย วิธีการต่างๆ เช่น บันทึกวีดิทัศน์ บันทึกเทปเสียง เก็บ รวบรวมผลงานผู้เรียน หรือสัมภาษณ์ผู้เรียนหลังสอน ซึ่ง เน้นการสังเกตและเก็บรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงถึงการคิดและการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้ กลุ่มพัฒนาบทเรียนร่วมกันได้ทา ความเข้าใจในกระบวนการคิดและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และเพื่อให้ ได้ข้อมูลหลักฐานหรือ ประเด็นในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนต่อไป

ในการสังเกตชั้นเรียน มุ่งเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน และ ผู้เรียน เพื่อให้ได้องค์ความรู้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะใช้ในการอภิปราย สะท้อนความคิดถึงแนวทางการสอนที่ดีกว่าเดิม มิใช่เพื่อประเมินการสอนของครูซึ่งในขณะสังเกต ผู้สังเกตไม่ ควรให้ความช่วยเหลือหรือแทรกแซงการทำกิจกรรมของผู้เรียน และควรสังเกตในประเด็นของการจัดการเรียน การสอนที่สามารถปรับปรุงแก้ไขได้ ไม่ใช่ลักษณะตามธรรมชาติของครูหรือผู้เรียนที่ไม่สามารถแก้ไขได้อย่าง ทันที

ขั้นตอนการสอนและสังเกตนี้ถือได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของกระบวนการ และเป็น หัวใจสำคัญของการดำเนินงานตามกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันซึ่งต้องดำเนินการควบคู่กัน กับขั้นตอน การสืบสอบผลการปฏิบัติงานหรือการอภิปรายสะท้อนความคิดหลังการสอนซึ่งเป็นขั้นตอนต่อไปอยู่เสมอ

เพราะการดำเนินงานใน 2 ขั้นตอนนี้ คือจุดศูนย์รวมขององค์ความรู้ ความคิด และการปฏิบัติของครู และเป็นบริบทในการเรียนรู้ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันของบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ซึ่งได้แก่ ครู ผู้เรียน และผู้รู้ ซึ่งจะช่วยส่งผลให้ครูได้ ความรู้ มุมมอง และแนวคิดใหม่ในการจัดการเรียนการสอน การสังเกตผู้เรียนโดยตรงในชั้นเรียนจริง นี้ถือได้ว่าเป็นจุดเด่นและข้อบังคับสำคัญของกระบวนการที่สามารถช่วยแก้ปัญหาที่ครูอาจทำงาน พัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยตรงได้ และเป็นการกระตุ้นให้ครูต้องคิดวางแผนการสอนที่สามารถนำมาใช้ได้จริงในชั้นเรียน ซึ่งต้องไตร่ตรองอย่างรอบคอบ มิใช่คิดเพียงเพื่อให้ออกมาเป็นเอกสารหลักฐานส่งผู้บังคับบัญชาเท่านั้น รวมทั้งการให้ครูได้ สังเกตผู้เรียนนี้ช่วยให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น ซึ่งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียนถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะความรู้ความเข้าใจนี้จะช่วยให้ครูสามารถแสดงพฤติกรรมการสอนและแสดงปฏิริยาตอบสนองต่อผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้นต่อไป

ขั้นที่ 3 สะท้อนผล (Reflect – Discussion & Reflection) การดำเนินงานในระยะนี้ เป็นระยะหลังการนำบทเรียนที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในชั้นเรียนจริง เป็นขั้นตอนของการย้อนทวน (recall) ไตร่ตรองสะท้อนคิด (reflect) ตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไข (re-design/ revise) สอนซ้ำ (re-teach) และถอดบทเรียนว่ากลุ่มได้เกิดการเรียนรู้ในประเด็นใดบ้าง ซึ่งมีการดำเนินการใน 3 ขั้นตอนย่อยดังนี้

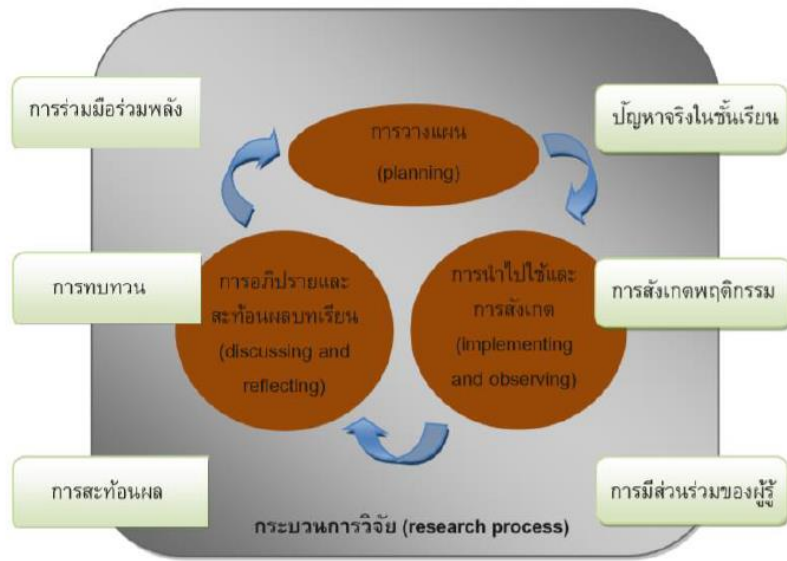
3.1 การสืบสอบผลการปฏิบัติงาน เป็นขั้นที่กลุ่มอภิปรายสะท้อนความคิดร่วมกัน จากข้อมูลที่ได้ในขั้นที่ 2 โดยมุ่งเน้นการอภิปรายเพื่อให้ได้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะที่นำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น โดยครูผู้สอนมักเป็นผู้เริ่มต้นการอภิปรายก่อน และอภิปรายมุ่งประเด็นที่ตัวบทเรียนว่าสิ่งใดคือปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอน และอภิปรายถึงแนวทางการแก้ไขปัญหานั้น รวมทั้งควรอภิปรายสะท้อนความคิดว่ากลุ่มได้เรียนรู้ อะไรจากการดำเนินงานในชั้นเรียนบ้าง นอกจากนี้ ครูสามารถให้ผู้เรียนเป็นผู้สะท้อนความคิด เกี่ยวกับการเรียนการสอนได้ทั้งในด้านความรู้สึก ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะซึ่งหลายครั้งพบว่า ผู้เรียนสามารถให้ข้อมูลที่น่าไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนได้อย่างน่าสนใจ

3.2 การปรับปรุงแก้ไขบทเรียน เป็นขั้นตอนที่กลุ่มปรับปรุงแก้ไขบทเรียนซึ่งรวมถึง แผนการจัดการเรียนการสอนและเอกสารหรือสื่อประกอบการเรียนการสอนต่างๆ ให้มีคุณภาพดีและ สมบูรณ์เหมาะสมยิ่งขึ้นตามข้อสรุปที่ได้จากการอภิปราย ทั้งนี้เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในครั้งต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลกว่าครั้งที่ผ่านมา

3.3 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นขั้นตอนที่กลุ่มครูรวบรวมข้อมูล สรุปข้อเรียนรู้ และนำเสนอผลการเรียนรู้ที่ได้สู่บุคคลอื่นๆ อาจโดยการเปิดชั้นเรียน (Open class) ซึ่งเชิญผู้สนใจ มาร่วมสังเกตการจัดการเรียนการสอน และนำเสนอทั้งผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนและนวัตกรรม หรือวิธีการพัฒนาที่ใช้ในการพัฒนาผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อขยายผลและเพื่อเติมเต็มการเรียนรู้ของกลุ่มต่อไป รวมทั้งเพื่อให้กลุ่มได้จัดระบบ

องค์ความรู้ที่ได้ของตนและมีหลักฐานในการดำเนินงานที่ชัดเจน ตลอดจนเพื่อให้มีโอกาสได้ภาคภูมิใจในผลงานในขั้นตอนที่ 2-3 นั้น อาจมีการดำเนินการซ้ำได้หลายครั้ง หากต้องการหรือจำเป็นซึ่งหลังจากปรับปรุงแก้ไขบทเรียนในขั้นที่ 3.2 แล้ว อาจนำบทเรียนดังกล่าวไปสอนอีกครั้ง (reteach) กับผู้เรียนกลุ่มใหม่โดยครูคนเดิมหรือครูอื่น เพื่อพัฒนาบทเรียนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นและเมื่อได้บทเรียนที่มีคุณภาพแล้ว กลุ่มก็สามารถเริ่มต้นดำเนินการตามวงจรพัฒนาบทเรียนร่วมกันกับบทเรียนใหม่ที่ สอดคล้องกับเป้าหมายเดิมที่ได้กำหนดไว้ หรือบทเรียนตามเป้าหมายใหม่ได้ต่อไป ศุภวรรณ สัจจพิบูล (2660: 213) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เป็นกระบวนการสำหรับใช้พัฒนาวิชาชีพ โดยใช้การวิจัยเป็นรากฐานในการดำเนินงานซึ่งเกิดจากการร่วมมือแบ่งปันประสบการณ์ และการทำงานร่วมกันของผู้เข้ารับการฝึกหรือระหว่าง ผู้เข้ารับการฝึกกับผู้เชี่ยวชาญทางการเรียนการสอน โดยต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

กล่าวโดยสรุป กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ 3 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planning) ได้แก่ การกำหนดตารางเวลาการดำเนินงาน การอภิปรายถึงสภาพปัญหาที่พบในชั้นเรียนปัจจุบันพร้อมแนวทางแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้อง การร่วมกันพิจารณาเลือกบทเรียนหรือหัวข้อที่จะทาการศึกษา การกำหนดจุดมุ่งหมายในการศึกษา ที่สอดคล้องกับคำถามการวิจัยที่กลุ่มต้องการหาคำตอบ การออกแบบกลวิธีการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้รวมถึงการเลือกใช้สื่อการเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบทเรียน และการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ขั้นตอนที่ 2 การนำไปใช้และการสังเกต (Implementing and observing) ได้แก่ การนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ร่วมกันจัดทำขึ้นไปใช้สอนจริงในชั้นเรียน โดยมีสมาชิกผู้เข้ารับการฝึกคนอื่น ๆ และ/หรือผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนมาเฝ้าสังเกตกระบวนการเรียนการสอนโดยบันทึกลงในแบบบันทึกการสังเกต หรืออาจบันทึกวีดิทัศน์ เพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาพฤติกรรมและการตอบสนองของผู้เข้ารับการฝึกในระหว่างการเรียนการสอน ขั้นตอนที่ 3 การอภิปรายและสะท้อนผลบทเรียน (Discussing and reflecting) ได้แก่ การวิเคราะห์และประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สอนไป โดยใช้ข้อมูลจากการบันทึกการสังเกตและวีดิทัศน์เพื่อร่วมกันหา แนวทางการแก้ปัญหาและพัฒนาบทเรียนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ใหม่ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จากนั้นสมาชิกผู้เข้ารับการฝึกคนต่อไป จะนำบทเรียนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงและพัฒนาแล้วนำไปใช้ในห้องเรียนอื่นต่อไป โดยมีเพื่อนผู้เข้ารับการฝึกและคณะผู้สังเกตปฏิบัติงานเช่นเดิม จนสิ้นสุดการนำไปใช้ตามแผนที่กำหนด กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน แสดงดังภาพ

กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การวางแผน การนำไปใช้และการสังเกต และการสะท้อนผล ซึ่งการนำแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้ในกระบวนการนิเทศการจัดการเรียนรู้ของครูจะช่วยส่งเสริมให้ครูสามารถกำหนดเป้าหมายที่ต้องการจะพัฒนาการสอนได้อย่างตรงจุด มีโอกาสได้วางแผนการสอนร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ และเพื่อนครูที่อยู่ในบริบทเดียวกัน และร่วมกันสะท้อนผลการสอนเพื่อนำข้อมูลย้อนกลับที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาการสอนเรื่องเดิมในครั้งต่อไป เพื่อให้ได้บทเรียนที่มีคุณภาพ นอกจากนี้การพัฒนาบทเรียนร่วมกันยังเป็นแนวคิดที่ช่วยส่งเสริมให้ครูผู้สอนมีมุมมองของนักวิจัยที่มีความต้องการที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของตนเองจากมุมมองของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน

การดำเนินงานพัฒนาบทเรียนร่วมกันจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น หากดำเนินการตามแนวทางดังต่อไปนี้ (ชาโรนีย์ ตรีวรวิญญู, 2557: 12)

1. กำหนดจุดเน้น (focus) หรือเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน หรือการพัฒนาผู้เรียน และสมาชิกในกลุ่มต้องมีความเข้าใจที่ชัดเจนในเป้าหมายดังกล่าวร่วมกัน เช่น การส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

2. เน้นการพัฒนาบทเรียนในเชิงคุณภาพมากกว่าปริมาณ อาจเพียง 2-3 บทเรียนต่อภาคการศึกษา เพื่อมุ่งให้ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องได้เกิดการเรียนรู้ในเชิงลึกและได้บทเรียนดีที่ใช้ได้จริง

3. ในระยะแรกของการดำเนินงาน สามารถเริ่มต้นจากการพัฒนาแผนจากแผนการจัดการเรียนการสอนเดิมที่มีอยู่แล้วได้

4. มีนวัตกรรมการเรียนการสอนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสภาพการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน เพราะนอกจากจะช่วยปรับการเรียน-เปลี่ยนการสอนแล้ว ยังช่วยให้กลุ่มผู้สอนมีประเด็นสนใจร่วมกันที่จะนำไปสู่การอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างกว้างขวาง

5. จัดกิจกรรมเสริมสร้างความสามารถในการทำงานเป็นทีมและกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มพัฒนาบทเรียนร่วมกันก่อนและ/หรือจัดกิจกรรมนี้คู่ขนานไปกับการดำเนินงานพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เพื่อสร้างบรรยากาศของการเปิดใจ การไว้วางใจ การยอมรับซึ่งกันและกัน และเพื่อให้สมาชิกสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. ใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการทำงาน เช่น ใช้กล้องวีดิทัศน์ช่วยในการบันทึกร่องรอย หลักฐานและทบทวนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หรือใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

7. บูรณาการงานพัฒนาบทเรียนร่วมกันเข้ากับงานตามนโยบายอื่น ๆ ของสถานศึกษา โดยผู้ดำเนินการควรชี้ให้เห็นความสัมพันธ์หรือความสอดคล้องของการพัฒนาบทเรียนร่วมกันกับงานนั้น ๆ หรือบูรณาการแนวคิด/ นวัตกรรมนั้น ๆ เข้าสู่การดำเนินงานการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ซึ่งสามารถทำได้เนื่องจากกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเป็นกระบวนการโดยทั่วไปที่ไม่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจง จึงสามารถนำองค์ความรู้เชิงนวัตกรรมใด ๆ มาเป็นสาระของกระบวนการได้ ซึ่งจะทำให้การดำเนินงานเกิดประโยชน์ยิ่งขึ้น เช่น กำหนดให้เป้าหมายของการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเป็นการเสริมสร้างคุณลักษณะ “อยู่อย่างพอเพียง” หรือ “มีจิตสาธารณะ” ให้กับผู้เรียน หรือนำวงจรการเรียนรู้ 5E มาใช้เป็นนวัตกรรมด้านกระบวนการเรียนการสอนเพื่อเปลี่ยนแปลงชั้นเรียนและเพื่อพัฒนาผู้เรียน หรือนำแนวคิดการออกแบบแบบย้อนกลับ (Backward Design) มาใช้เป็นแนวคิดในการออกแบบการเรียนการสอนในขั้นตอนของการวางแผนบทเรียน เป็นต้น

8. การมีส่วนร่วมหรือการสนับสนุนของผู้บริหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดสรรเวลา ปฏิบัติงานการพัฒนาบทเรียนร่วมกันแก่ครู คือ ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนาบทเรียนร่วมกันประสบความสำเร็จ ด้วยลักษณะของกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันที่ได้มีการกำหนดลำดับขั้นตอนของ กระบวนการหรือกำหนดรูปแบบที่ตายตัว ทำให้ผู้ดำเนินการและครูสามารถปรับรูปแบบหรือ กระบวนการให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการดำเนินงานในแต่ละบริบทของชั้นเรียนและสถานศึกษาของตนได้ ดังนั้น ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่ผู้ดำเนินการและครูควรต้องทำความเข้าใจว่า การดำเนินงานพัฒนาบทเรียนร่วมกันไม่ใช่โปรแกรมสำเร็จรูปหรือหลักสูตรฝึกอบรมที่สามารถ ดำเนินการให้แล้วเสร็จได้ในระยะเวลาอันสั้นและเห็นผลได้ชัดเจนในทันที หากแต่เป็นเรื่องของการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานที่ต้องอาศัยระยะเวลาในการเปลี่ยนแปลงและแทรกซึมเข้าสู่วัฒนธรรมการทำงานตามปกติประจำวันของครู ผู้ดำเนินการพัฒนาบทเรียนร่วมกันจึงต้องตระหนักว่าการนำแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกันมาใช้พัฒนาการทำงานวิชาชีพของครูนั้น ไม่ควร เป็นไป

อย่างเร่งรีบและหวังให้เกิดผลอย่างรวดเร็ว หากแต่ต้องค่อยๆ ให้ครูและผู้เกี่ยวข้องซึมซับและเรียนรู้ถึงผลดีที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานตามแนวคิดนี้ และเมื่อครูค่อยๆ ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานพัฒนาการเรียนการสอนของตนไปที่ละน้อยๆ จนเป็นระบบแล้ว ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนก็ย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปด้วยเช่นกัน

เอกสารประกอบการบรรยาย (Power Point)

การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study)

หน่วยที่ 3
การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study)
ว่าที่ร.ต.นิพนธ์ บรรพสาร
ศึกษาานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สพ.ส.สกลนคร เขต 1

Slide 1

คำถาม 3 ซีก่อนทำ PLC
คำถามที่ 1
ในแต่ละคาบเรียน
นักเรียนต้องเรียนรู้
อะไร
Knowledge
Performance
Attitude
Competency

Slide 2

คำถาม 3 ซีก่อนทำ PLC
คำถามที่ 2
รู้ได้อย่างไรว่านักเรียน
เรียนรู้หรือไม่เรียนรู้
พฤติกรรม
การวัดและ
ประเมินผล
การสัมภาษณ์

Slide 3

คำถาม 3 ซีก่อนทำ PLC
คำถามที่ 3
ทำอย่างไรนักเรียน
กลุ่มที่ไม่เรียนรู้จะ
เรียนรู้
การให้แรงเสริม
การสอนซ่อมเสริม
การปรับทัศนคติ
การแก้ปัญหา
แบบร่วมมือ

Slide 4

Slide 5

-
- Model ที่นิยมใช้ในการทำ PLC เพื่อการเรียนรู้
- Observation/Assessment Model
  - Open Classroom Model
  - Lesson Study Model
  - Study Group Model
  - Looking at Student Work Model

Slide 6

เอกสารประกอบการบรรยาย (Power Point)

การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study)

Open Classroom Model

- เต็มใจให้เข้าชม
- ต้องการความเห็นที่หลากหลาย
- จัดเตรียมแผนการสอน
- อาจเต็มหรือไม่เต็มชั่วโมงเรียนก็ได้
- ประชุมสรุปหลังจากจบการจัดการเรียนรู้

Slide 7

Lesson Study Model

- ร่วมกันออกแบบการจัดการเรียนรู้
- ร่วมกันนำไปใช้
- ร่วมกันสังเกตการสอน
- ร่วมกันปรับปรุงพัฒนา

Slide 8

Slide 9

Slide 10

01 สร้างทีม

แนะนำ 4 รูปแบบสำหรับการสร้างทีม : แบ่งกลุ่ม 4-8 คน

- แบบที่ 1**
กลุ่มสาระเดียวกัน/ใกล้เคียงกัน + อยู่โรงเรียนเดียวกัน
- แบบที่ 2**
ต่างกลุ่มสาระ + สอนระดับชั้นเดียวกัน + อยู่โรงเรียนเดียวกัน
- แบบที่ 3**
กลุ่มสาระเดียวกัน + ครูต่างโรงเรียน
- แบบที่ 4**
ต่างกลุ่มสาระ + สอนระดับชั้นเดียวกัน + ครูต่างโรงเรียน

www.trainkru.net

Slide 11

02 กำหนดปัญหาที่แท้จริง

- ✓ เลือกพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของโรงเรียน
- ✓ เริ่มที่ปัญหาเล็ก ๆ เน้นทำสำเร็จได้ ใน 1 ภาคเรียน
- ✓ เชื่อมโยงกับสมรรถนะ และคุณสมบัตที่พึงประสงค์ของนักเรียน

www.trainkru.net

Slide 12

เอกสารประกอบการบรรยาย (Power Point)

การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study)

03

วางแผนและ ออกแบบกระบวนการ

เขียนแผน -> ประชุมกลุ่ม PLC -> สะท้อนคิด

แผนกิจกรรมตอบโจทย์การแก้ปัญหาที่กำหนดร่วมกัน
มีผู้ดำเนินการประชุม และมีผู้บันทึกข้อสังเกตของสมาชิก
รับฟังคำวิพากษ์ เคารพเสียงของกันและกัน เปิดใจร่วมพัฒนา

อย่าลืมนับที่เวลาที่เราวางแผนร่วมกันนะครับ !!!

Slide 13

04

การลงมือปฏิบัติ

▶ แบ่งหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคนให้ชัดเจน
▶ มีการเยี่ยมหรือสังเกตการณ์ทำงานจริง หรือถ่ายวีดีโอ

**CLASSROOM
OBSERVATION**

- ▶ ผู้จับเวลาและกิจกรรมของการสอน
- ▶ ผู้บันทึกคำถามและคำตอบของครูและนักเรียน
- ▶ ผู้เก็บภาพพฤติกรรม
- ▶ สังเกตและบันทึกวีดิทัศน์การการเรียนรู้ของนักเรียน

Slide 14

05

การสนทนา สะท้อนผลหลังการปฏิบัติ

Reflection

สมาชิกด้วยกันทุกคน ตั้งคำถาม สะท้อนคิด และสรุปผลถึงการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมา

โดยผู้เป็นเจ้าภาพ

- > สรุปผล
- > บันทึกถ้อยคำที่ประทับใจ
- > ดำเนินการวงรอบใหม่

Slide 15

3

ขั้นตอน ตามแนวคิด วงรอบ PLC LESSON STUDY

PLAN
การวางแผนการสอน

- กำหนดปัญหา
- ออกแบบการแก้ปัญหา

DO
ปฏิบัติการสอนและสังเกตการเรียนรู้

- เขียนแผนการสอนโดย Model Teacher
- วิพากษ์แผน
- ปรับปรุงแผน
- นำแผนไปใช้

SEE
สะท้อนคิดผลการปฏิบัติงาน

- กลับสะท้อนคิด
- สังเคราะห์บทสรุปที่ได้เรียนรู้

ปรับเข้าสู่รอบใหม่ ทำอย่างต่อเนื่องจนปัญหาแมลง

Slide 16

การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) รายสัปดาห์

Plan

Do

See

Reflection

ร่วม PLC รัก เรียน

AAR (After Action Review)

- สะท้อนความเข้าใจกับเป้าหมาย
- อะไรที่ไม่ดีบ้าง เพราะอะไร
- ควรปรับปรุงอะไรบ้าง อย่างไร
- สะท้อนความพึงพอใจ และชื่นชม

BAR (Before Action Review)

- กำหนดเป้าหมาย
- ศึกษาปัญหา ในระดับมาตรฐาน
- ศึกษาต้นแบบที่มีประสิทธิภาพ
- วางแผนปฏิบัติและจัดทำปฏิทิน

Learning Assessment

- ประเมินผลที่การเรียนรู้
- จากบันทึกสังเกต
- จากเครื่องมือประเมิน
- จากชิ้นงานผู้เรียน
- จากคำถามหรือถาม-ตอบกัน

ร่วมมือกันสะท้อนผลการสอนรายสัปดาห์

ร่วมมือกันวางแผนการสอนรายสัปดาห์

ร่วมมือกันสังเกตการสอน

Slide 17

สร้างนวัตกรรมและสร้างแผนงาน
การนำนวัตกรรมไปใช้

นำวิธีการสอนที่สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัด
มาช่วยกันสร้างนวัตกรรมและ สร้างแผนงานการนำ
นวัตกรรมไปใช้

กิจกรรมลงมือสร้างงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ครูนำวิธีการมาสร้างเป็นนวัตกรรม
และแผนการใช้นวัตกรรม

Slide 18

เอกสารประกอบการบรรยาย (Power Point)

การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study)

การยกระดับในสถานศึกษา ต้องให้ครูทุกชั้นทำนวัตกรรม แก้ไขปัญหาตามมาตรฐานและตัวชี้วัดที่มีปัญหา

วิธีการสอนที่กำหนด ต้องเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรถือว่าเป็นข้อสัญญาที่ทำกับผู้บริหาร ที่ต้องปฏิบัติในปีนั้น

ต้องนำไปใช้อย่างจริงจัง และกล้าเสนอผลสำเร็จหรือไม่ก็ตาม และพร้อมจะนำไปปรับปรุง ต้องนำผลมาเสนอตามช่วงเวลาของแผนที่กำหนดไว้

ผลงานที่อาจนำเสนอกันในช่องทาง Line หรือ Facebook หรือรูปแบบอื่นๆ

Slide 19

ผู้บริหารต้องนิเทศภายในตามวิธีการสอนที่ครูเขียนมาให้ และกำกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดปี

ผู้บริหารมีกลยุทธ์กระตุ้นให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามมาตรฐานและตัวชี้วัด โดยให้ครูอยู่ห้องเรียนมากที่สุด

ร่วมกันสะท้อนผลสุดท้าย และปรับปรุงงานให้ดีขึ้น

ถ้าผลการทดลองเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ก็เผยแพร่ หรือปรับปรุงให้ยิ่งขึ้น ผลไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ก็ปรับปรุงทดลองใหม่

สิ่งสำเร็จ คือ นวัตกรรม

Slide 20

Slide 21

Slide 22

Slide 23

Slide 24

ใบงานที่ 3

การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study)

ชื่อ-สกุล..... สพป./สพม..... เลขที่.....

คำชี้แจง ให้ผู้เข้ารับการอบรมทำกิจกรรมดังต่อไปนี้

1. ผู้เข้าอบรมแต่ละคนคิดปัญหาด้านการเรียนการสอนในรายวิชาที่ตนเองรับผิดชอบมาให้ได้มากที่สุด
2. ให้ผู้เข้ารับการอบรมรวมกลุ่ม ๆ ละ 6-8 คน จากนั้นจัดตั้งทีม PLC และนำปัญหาด้านการเรียนการสอนในรายวิชาที่สอนจากข้อ 1 มานำเสนอกลุ่มจากนั้นนำปัญหาของตนเองที่เป็นเรื่องเร่งด่วนมานำเสนอ
3. กลุ่ม PLC กำหนดบทบาทของแต่ละคนในกลุ่ม และดำเนินการกิจกรรมการแก้ปัญหาตามกระบวนการ PLC จากนั้นให้กลุ่มคัดเลือกตัวแทนกลุ่มนำเสนอผลการพัฒนาบทเรียนร่วมกันตามแบบบันทึกที่กำหนดให้

ประเด็นปัญหา/ประเด็นที่จะพัฒนา

.....
.....
.....

สาเหตุของปัญหา

.....
.....
.....

ความรู้หรือหลักการที่นำมาประยุกต์ใช้/แนวทางการแก้ปัญหา

.....
.....
.....

กิจกรรมที่ได้ร่วมทำ (อธิบายลักษณะของกิจกรรม)

.....
.....
.....

ผลลัพธ์ที่ได้จากกิจกรรม

.....
.....
.....

แนวทางการนำความรู้ไปใช้

.....
.....
.....

ลงชื่อ

(.....)

ผู้สอนหลัก (model teacher)

ลงชื่อ

(.....)

หัวหน้ากลุ่มกิจกรรม

ลงชื่อ

(.....)

ผู้อำนวยการโรงเรียน.....

ผู้ร่วมขับเคลื่อน PLC

ภาพการปฏิบัติกิจกรรม PLC

ภาพการจัดกิจกรรม PLC เรื่อง.....	ในโรงเรียน.....
ของกลุ่มกิจกรรม.....	ชั้น.....
โดยดำเนินการในวันที่.....	เวลา.....
สถานที่ประชุม.....	